

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ (2538) *การวัฒนธรรมศึกษา กระบวนการบริหารและจัดการวัฒนธรรม*
เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อจัดทำแผนการศาสนาและการวัฒนธรรม ฉบับที่ 1
ของอนุกรรมการฯ ศาสนาและวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร
ประชาชน
- กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร (2525) *สมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุง*
รัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร อมรินทร์การพิมพ์
- กาญจนา แก้วเทพ (2545) *เมื่อสื่อต้องและสร้างวัฒนธรรม* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ศาลาแดง
- กาญจนาศพนันท์ (2545) *กรุงเทพฯ เมื่อวานนี้* กรุงเทพมหานคร สารคดี
- งามพิศ สัตย์สงวน (2549) *สังคมและวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- จินตนา กระบวนแสง (2542) *สภาพสังคมและวัฒนธรรมจากการเล่นของเด็ก* กรุงเทพมหานคร
กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- จิรวัดน์ แสงทอง (2546) “ชีวิตประจำวันของชาวสยามในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2426 – 2475”
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- จันทร์ดา เขียวแก่ (2547) “วิถีชีวิตของสังคมชนบทไทยในบทเพลงลูกทุ่ง” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- ชวน เพชรแก้ว และคณะ (2532) “การแสดงผลในบ้านภาคต่างๆ” ใน *ศิลปะ การละเล่นและการ*
แสดงผลในบ้านของไทย เอกสารการสอน หน้าที่ 11 หน้า 573-639 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- ชะลอ รอดลอย (2551) *การเขียนสารคดี* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ชัย เรื่องศิลป์ (2531) *ประวัติศาสตร์ไทย สมัย พ.ศ. 2325 – 2453 ด้านสังคม* พิมพ์ครั้งที่ 3
กรุงเทพมหานคร อมรการพิมพ์
- ณัฐ ศรีตำราญ (2551) “การศึกษาวิเคราะห์ผลงานประเภทสารคดีของจรณี ชำรงนาวาสวัสดิ์”
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2513) ความทรงจำ กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
หอสมุดกลาง 09
- ดาวรัตน์ ชูทรัพย์ (2545) *หมื่นร้อยพันคน* กรุงเทพมหานคร สำนักวรรณกรรมและ
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- คุณิต ศิริรักษ์ (2547) “วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงเพื่อชีวิต
ของแสง ชรรณดา” ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2543) *การเขียนสารคดี* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ทิพย์สุคนธ์ นัยทรัพย์ (2547) “ศึกษามุมปัญญาท้องถิ่นจากวิถีชีวิตชาวบ้านอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัด
พิษณุโลก” งานวิจัย สนับสนุนโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
- ธนพร พิทักษ์อุปถัมภ์ (2542) “ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงพื้นบ้านของขวัญจิตศรีประจันต์”
ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธีระ นุชเปี่ยม (2552) “ประวัติศาสตร์รับใช้ใคร” ใน สุวรรณา เกรียงไกรเพชร บรรณาธิการ
ประวัติศาสตร์ในมิติวัฒนธรรมศึกษา หน้า 10 – 78 กรุงเทพมหานคร ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- นิติ ภาวครพันธุ์ (2552) “วัฒนธรรมเก็บสะสม “ใจรัก” และ “กำไร” ใน สุวรรณา เกรียงไกรเพชร
บรรณาธิการ *ประวัติศาสตร์ในมิติวัฒนธรรมศึกษา* หน้า 300 – 443 กรุงเทพมหานคร
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537) “อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบต่อวัฒนธรรม” ใน เอกสาร
ประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในปี่รณรงค์วัฒนธรรมไทยและครบรอบ 60 ปี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง” ชุด
วัฒนธรรม ระหว่างวันที่ 15 – 16 พฤศจิกายน 2537 ณ โรงแรมฮอติเคย์ จ.หนองคาย
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หน้า 173 – 183
_____. (2538) *ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม,
รัฐและรูปการจิตสำนึก* กรุงเทพมหานคร มติชน
- บ้านตุ๊กกะตู่ นุ่นกระบอกไทย “การสร้างนุ่นกระบอก” http://tookkatoon.com/his_process.htm
วันที่ 24 มีนาคม 2553
- _____. “นุ่นกระบอกไทย” http://tookkatoon.com/his_history.htm วันที่ 24 มีนาคม 2553

_____ . “ครูขึ้น สตูดแก้ว ประวัติการแสดงและผลงาน” http://tookkattoon.com/his_khru.htm วันที่ 24 มีนาคม 2553

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (2539) *แว่นวรรณกรรม* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
อมรินทร์พริ้นติ้ง

บุญยงค์ เกศเทศ (2525) *วรรณกรรมวิเคราะห์* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์

ประพัฒน์ ศรีณรงค์ (2526) “การฟื้นฟูวัฒนธรรมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ใน *ทรงสรรค์ นิลกำแหง*
บรรณาธิการ ศิลปากร ปีที่ 27 เล่มที่ 4 หน้า 48 – 68 กรุงเทพมหานคร สหประชา
พาณิชย์

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (2527) “แนวการอ่านวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทสารคดี” ใน *เอกสารการ*
สอนชุดวิชาภาษาไทย 5 – การอ่าน เอกสารการสอน หน่วยที่ 12 หน้า 1076 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ และพลับปลิง คงชนะ (2549) “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทย
ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2500” ใน *การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง*
และวัฒนธรรมไทยประมวลสาระชุดวิชา หน่วยที่ 4 หน้า 2-54 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ปาลเลอกัวซ์ *เล่าเรื่องกรุงสยาม* แปลจาก *Description du Royaume Thai ou Siam* โดย สันต์ ท.
โกมลบุตร (2520) พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ก้าวหน้า

ผาสุก มุทเมธา (2535) *คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
พูนพิศมัย ดิสกุล, หม่อมเจ้า (2534) *สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
มีเดียโพกัส

_____ . (2545) *ประเพณีพิธีไทย* กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ 1991

พัฒนา กิติอาษา บรรณาธิการ (2546) *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตใน*
สังคมไทยร่วมสมัย กรุงเทพมหานคร ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

พัชรินทร์ สุขประมุข (2529) “สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านรวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณีและ
สภาพแวดล้อมของเมืองสระบุรีที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถของวัดสี่
แห่ง” *ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย*
ศิลปากร

ไพฑูริย์ มีกุล (2549) “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2500” ใน
การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมไทย
ประมวลสาระชุดวิชา หน่วยที่ 7 หน้า 1-41 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

- ภัทรวดี ภูษฎาภิรมย์ (2549) *วัฒนธรรมบันเทิงในชาติไทย* กรุงเทพมหานคร มติชน
- ศิริวรรณ ยิ้มละมัย (2545) “วิถีชีวิตชาวบ้านสาขาลา ต่าบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”
- ส.พลายน้อย (2547) *ตรุษสงกรานต์* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร มติชน
- สุธิดา ศรีเหรา (2543) “วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์และพระยาอนุমানราชชน” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุพรรณษา ประสงค์สุข (2551) “การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสม สุทธิสาคร : แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2543) *ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548) *วัฒนธรรมในสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัตน์ดา อาจิวิชัย (2547) “ศึกษาวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล พ.ศ.2533 – 2545” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (กลุ่มวรรณคดี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2544) *วรรณกรรมปัจจุบัน* พิมพ์ครั้งที่ 13 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วรรณานาวิกมูล (2545) “วัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น” ใน *ไทยคดีศึกษา* พิมพ์ครั้งที่ -3 หน้า 173 – 188 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วารภรณ์ ก.ศรีสุวรรณ (2549) “สังคมไทยและชาวสยามในสมัยรัชกาลที่ 4 ในทัศนะขององรี มูโอด์” ใน สุวรรณาสถาอานันท์ บรรณาธิการ *ความจริงในมนุษยศาสตร์* หน้า 235 - 266 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วานิสา ขวัญมงคล (2538) “การศึกษาวรรณกรรมประเภทสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล” สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วารุณี โอสธารมย์ (2542) “การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411 – พ.ศ. 2475” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- วิทย์ พงษ์พินิตานนท์ (2532) “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใน “กรุงเทพ” สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325 – 2411” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ (2548) “ปัจฉา – วิถีชน กับ เอนก นาวิกมูล” *สารคดี* 21, 241 (มีนาคม) : 88-89
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2538) *การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 – พ.ศ. 2475* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรอิน “เอนก นาวิกมูล” http://www.praphansarn.com/new/c_link/detail.asp?ID=109
วันที่ 27 มิถุนายน 2551
- เอนก นาวิกมูล (2532) “เพลงพื้นบ้านภาคต่างๆ” ใน *ศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย* เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8 หน้า 394 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- _____ (2533) *ถ่ายรูปเมืองไทยสมัยแรก พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2534 ก) *ประเพณีชีวิตไทย* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2534 ข) *แรกมีในสยาม 2* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2535) *โฆษณาไทยสมัยแรก พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2536 ก) *แกะรอย ก. ไข่* กรุงเทพมหานคร เมืองโบราณ
- _____ (2536 ข) *แกะรอยเรื่องเก่า* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2536 ค) *เที่ยวทุ่งเมื่อหน้าน้ำ* กรุงเทพมหานคร สารคดี
- _____ (2537) *อยู่อย่างชาวสยาม* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2538 ก) *เก็บตกกรุงสยาม* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- _____ (2538 ข) *ฝรั่งเขียนไทย* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2538 ค) *เล่าเรื่องถ่ายรูป* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2539) *ของเล่นแสนรัก* กรุงเทพมหานคร โнора
- _____ (2541 ก) *ราษฎรบันเทิง* กรุงเทพมหานคร 2020 เวลต์มีเดีย
- _____ (2541 ข) *อยู่อย่างชาวสยาม* กรุงเทพมหานคร แสงแดด
- _____ (2542 ก) *ตำนานห้างร้านสยาม พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร ตันอ้อ 1999
- _____ (2542 ข) *ภาพสยามขององรี มูโอดี* กรุงเทพมหานคร แสงดาว
- _____ (2542 ค) *วังบ้านฐานถิ่น* กรุงเทพมหานคร แสงดาว
- _____ (2544) *เที่ยวบ้านพิพิธภัณฑน์* กรุงเทพมหานคร แสงแดด

- _____ . (2545) *นักวาดชั้นครู* กรุงเทพมหานคร เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป
- _____ . (2546 ก) *ชีวิตไทย* กรุงเทพมหานคร พิมพ์คำ
- _____ . (2546 ข) *ถิ่นฐานบ้านช่อง* กรุงเทพมหานคร พิมพ์คำ
- _____ . (2546 ค) *แบบเรียนในดวงใจ* กรุงเทพมหานคร สมาคมกิจวัฒนธรรม
- _____ . (2546 ง) *สี่ส้นจากวันวาน* กรุงเทพมหานคร สายธาร
- _____ . (2546 จ) *หนังสือสูง-หนังสือใหญ่* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร พิมพ์คำ
- _____ . (2547 ก) *การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
เมืองโบราณ
- _____ . (2547 ข) *เจาะลึกเรื่องเก่า* กรุงเทพมหานคร สายธาร
- _____ . (2547 ค) *ชายชาวสยาม* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร แสงดาว
- _____ . (2547 ง) *ถนนสายอดีต 1* กรุงเทพมหานคร สายธาร
- _____ . (2547 จ) *ถนนสายอดีต 2* กรุงเทพมหานคร สายธาร
- _____ . (2547 ฉ) *ประเพณีวิถีไทย* กรุงเทพมหานคร แสงดาว
- _____ . (2547 ช) *ถิ่นซักเกร็ดเก่า* กรุงเทพมหานคร พิมพ์คำ
- _____ . (2547 ซ) *หุ่นเมืองไทย* กรุงเทพมหานคร พิมพ์คำ
- _____ . (2548) *เที่ยวท่องครรลองไทย 2* กรุงเทพมหานคร สายธาร
- _____ . (2549) *นานาพิพิธภัณฑ์* กรุงเทพมหานคร แสงแดดเพื่อนเด็ก
- _____ . (2550) *เพลงนอกศตวรรษ* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร มติชน
- _____ . (2551) *เที่ยวชมของเก่า* กรุงเทพมหานคร แสงดาว
- _____ . (2552) *ตลาดเล็ก ๆ* กรุงเทพมหานคร สายธาร

อนุমানราชชน, พระยา (2514) *วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย* กรุงเทพมหานคร

คลังวิทยา

- _____ . (2521) *ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย* กรุงเทพมหานคร
คลังวิทยา

เอนก นาวิกมูล (2553, 23 พฤษภาคม) ผู้เขียนสารคดีชีวิตชาวบ้านไทย

สัมภาษณ์โดย ยูพา ไร่กิจจา “บ้านพิพิธภัณฑ์” เลขที่ 170/17 หมู่ที่ 7 หมู่บ้านคลองโพ
แลนด์ ซอยคลองโพ 2 ถนนศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลงานของอเนก นาวิกมูล (พ.ศ. 2518 – 2553)

ผลงานของเอนก นาวิกมูล พ.ศ. 2518-2553

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์
1	เพลงยังไม่สิ้นเสียง	2518
2	เพลงนอกศตวรรษ	2521
3	การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์	2525
4	มนุษย์ปลาดชาติไทย นายทองคำ	2526
5	ข่าวละคอนไทยไปอเมริกา พ.ศ. 2467	"
6	รูปเก่าเมืองไทยในเมืองฝรั่ง	2527
7	ประติมากรรม สุขุม ยอดนักกีฬาไทยในอเมริกา	2528
8	สารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง	"
9	จำขันสมัยคุณปู่	2529
10	ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านภาคกลาง	2530
11	ถ่ายรูปเมืองไทยสมัยแรก	"
12	เพลงพื้นบ้านพนมทวน กาญจนบุรี (จัดทำร่วมกับมนัส พูนผล)	"
13	หนังตะลุง-หนังใหญ่	"
14	โฆษณาไทยสมัยแรก	2531
15	คนเพลงและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง	"
16	แรกมีในสยาม เล่ม 1	"
17	สรรพสังคีต	2532
18	นิทานมิบ	"
19	ประมวลภาพพระปิยะมหาราช	"
20	สิ่งพิมพ์คลาสสิก	2533
21	ชวนหัวสมัยคุณปู่	"
22	การแต่งกายของไทย	2534
23	ประเพณีชีวิตไทย	2534
24	ชวนหัวยุคคุณหลวง	"

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์
25	แรกมีในสยาม 2	"
26	ปกิณกะ ร.5	2535
27	แกะรอยเรื่องเก่า	2536
28	เที่ยวทุ่งเมื่อหน้าน้ำ	"
29	เรื่องประหลาดเมืองไทย	"
30	เพลงพื้นบ้านจากชายทองหล่อ	"
31	แกะรอย ก.ไก่	"
32	สมุดภาพสงขลา	"
33	อยู่อย่างชาวสยาม	2537
34	เกร็ดสนุกเมืองสยาม	"
35	ควาร้ายในอดีต	"
36	แรกมีในสยาม 3	2538
37	เก็บตกกรุงสยาม	"
38	เล่าเรื่องถ่ายรูป	"
39	ฝรั่งเขียนไทย	"
40	โฆษณาคลาสสิก	2539
41	ของเล่นแสนรัก	"
42	จดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติ 5 ทศวรรษมุนินิ 5 ธันวาคมหาราช	"
43	ตำนานห้างร้านสยาม	"
44	แรกมีในสยาม 4	"
45	ราชสำนักสโมสร	"
46	ก้าน แก้วสุพรรณ	2540
47	90 ภูมิปัญญาค่าควรเมือง	2540
48	ภาพเก่าเล่าตำนาน	"
49	100 ปีเสด็จประพาสยุโรปในรัชกาลที่ 5 2440-2540	"
50	วินัย จุลละบุษปะ	2541

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์
51	เที่ยวชมหนังสือเก่า	"
52	เก็บวันนี้ พรุ่งนี้ก็เก่า	"
53	เที่ยววัด งานพระราชทานเพลิงศพนายเสรี ศฤงไพบูลย์	"
54	ราษฎรบันเทิง	"
55	ตำนานในภาพเก่า	"
56	ชายชาวสยาม	2542
57	สมุดภาพเมืองไทย เล่ม 1	"
58	สมุดภาพเมืองไทย เล่ม 2	"
59	สมุดภาพเมืองไทย เล่ม 3	"
60	หญิงชาวสยาม	"
61	ภาพสยามขององรี มูโอดี	"
62	สิ่งพิมพ์สยาม	"
63	ฝรั่งในเมืองสยาม	"
64	วังบ้านฐานถื่น	"
65	โฆษณาไทย เล่ม 1	2543
66	เปิดตำนาน แม่นากพระโขนง	"
67	ประมวลเรื่องรัชกาลที่ 5	"
68	เกร็ดเก่า เล่ม 1	"
69	นานาสัตว์	"
70	เรื่องเล่าเจ้าแผ่นดินสยาม	2544
71	เที่ยวบ้านพิพิธภัณฑ์	2544
72	เกร็ดสนุกชาวสยาม	"
73	วัดในกรุงเทพฯ-ธนบุรี	"
74	สมุดภาพยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม 2482	"
75	สมุดภาพกรุงเทพฯ	2545
76	นาฏกรรมชาวสยาม	"

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์
77	เยี่ยมบ้านพิพิธภัณฑ	"
78	นักวาดในดวงใจ	"
79	นักวาดชั้นครู	"
80	เรื่องเก่าภาพเก่า	2546
81	สีสันจากวันวาน	"
82	ชีวิตไทย	"
83	เปิดกรุภาพเก่า	"
84	ถิ่นฐานบ้านช่อง	"
85	แบบเรียนในดวงใจ	"
86	เรื่องแปลกๆ ครั้งคุณปู่	"
87	มาตรการยุคคุณปู่	"
88	มรดกเมืองสงขลา มหาวชิราวุธ	"
89	เจาะลึกเรื่องเก่า	2547
90	บางกอกกับหัวเมือง	"
91	ประเพณีวิถีไทย	"
92	สยามคดี 2420	"
93	เมื่อสมัย ร.5	"
94	หุ่นเมืองไทย	"
95	นานาช่างครั้งคุณปู่	2547
96	ลื่นชักเกร็ดเก่า	"
97	ถนนสายอดีต 1	"
98	ถนนสายอดีต 2	"
99	ถนนสายอดีต 3	2548
100	ประวัติการถ่ายรูปยุคแรกของไทย	"
101	เที่ยวท่องครรลองไทย 1	"
102	เที่ยวท่องครรลองไทย 2	"

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์
103	เยือนย่านร้านตลาด	"
104	ธงช้างในต่างแดน	2549
105	เพลงพื้นบ้านภาคกลาง จากแม่บัวผัน จันทรศรี ศิลปินแห่งชาติ	"
106	นานาพิพิธภัณฑ์	"
107	ฝรั่งที่เกี่ยวข้องกับสยาม 1	"
108	ฝรั่งที่เกี่ยวข้องกับสยาม 2	"
109	สารพัดเก็บ	"
110	ของใช้คลาสสิก	"
111	ขุนนางชาวสยาม 1	"
112	ขุนนางชาวสยาม 2	"
113	ภาพถ่ายและสิ่งพิมพ์	"
114	หมายเหตุประเทศสยาม 1	"
115	หมายเหตุประเทศสยาม 2	"
116	หมายเหตุประเทศสยาม 3	"
117	หมายเหตุประเทศสยาม 4	"
118	หมายเหตุประเทศสยาม 5	"
119	หมายเหตุประเทศสยาม 6	2549
120	หมายเหตุประเทศสยาม 7	"
121	หมายเหตุประเทศสยาม 8	"
122	ล้นชัภาพเก่า	"
123	พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจน โท (จันทร) นักปราชญ์จากแดนอีสาน	"
124	เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) เสนาบดีนักปราชญ์	"
125	เพลงพื้นบ้าน (เขียนร่วมกับ รศ.ณรงค์ชัย ปิฎกรัษฎ์)	"
126	โฆษณาไทยเล่ม 2 ยุค 2470	"
127	พ่อค้าชาวสยาม	"
128	เจ้านายชาวสยาม	"

ลำดับ	ชื่อหนังสือ	ปีที่พิมพ์
129	ปิติฉายาลักษณ์ เอนก นาวิกมูล กับ ชงชัย ลิขิตพรสวรรค์	"
130	สมบัติเมืองสงขลา	"
131	เที่ยวชมของเก่า	2551
132	หมอสูนคนดี	"
133	โฆษณาไทยเล่ม 1 ฉบับปรับปรุง	"
134	สมุดภาพเมืองลำปาง ร่วมกับ มาร์ค ทิพยนาบุตร หนังสือที่ระลึกพิธี บรรจุอัฐินายทະนงศิลป์ ทิพยนาบุตร	"
135	สมุดภาพเมืองลำปาง หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นายจรูญ กุวานนท์	"
136	ภาษา-ประเพณี-บ้านเทิง	"
137	คนเก่าของไทย	"
138	ข้าวของในอดีต	"
139	ประจุมภาพเมืองไทย	"
140	สมุดภาพสงขลา พ.ศ. 2551	"
141	ฉลากคลาสสิก	2552
142	เครื่องกลไกคลาสสิก	2552
143	นานาสถาน	"
144	ตลาดเล็กๆ	"
145	สิริฉายาลักษณ์ เอนก นาวิกมูล กับ ชงชัย ลิขิตพรสวรรค์	"
146	หลัก-ฐาน-บ้าน-เมือง	"
147	นพฉายาลักษณ์ เอนก นาวิกมูล กับ ชงชัย ลิขิตพรสวรรค์	"
148	เมืองไทย 2495-2519	2553
149	ของเล่นของเรา	"
150	ตลาดเก่าๆ	"

ภาคผนวก ข

บทความและหนังสือที่ใช้ในการวิเคราะห์

บทความและหนังสือที่ใช้ในการวิเคราะห์

ประเด็น ชีวิต ชาวบ้าน	ชื่อบทความ/หนังสือ	วัน/เดือน/ปี ที่เขียน	ชื่อหนังสือ/ปีที่รวมเล่ม/ หน้า (กรณีบทความ)
การแต่งกาย	<p><u>บทความ</u></p> <p>“การแต่งกายของไทยสมัย รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน”</p> <p><u>หนังสือ</u></p> <p>การแต่งกายสมัย รัตนโกสินทร์</p>	2 กุมภาพันธ์ 2540	<p>ชีวิตไทย 2546: 25-46</p> <p><u>ปีที่พิมพ์</u></p> <p>2547</p>
ด้าน การศึกษา	<p><u>บทความ</u></p> <p>1. “แบบเรียนอาจารย์เจื้อ”</p> <p>2. “ผู้สร้างงาน ก ไก่ ที่ถูก ลืม”</p> <p>3. “ลูกสัตว์ต่าง ๆ”</p> <p>4. “ครูณศึกษา”</p> <p>5. “นายแจ่มเล่นว่าว”</p> <p>6. หนูแหวนแขนอ่อน ตาอิน กะตานา มาจากไหน</p>	<p>13 พฤษภาคม 2542</p> <p>20 พฤษภาคม 2542</p> <p>15 มิถุนายน 2540</p> <p>23 - 24 มิถุนายน 2540</p> <p>23 - 24 มิถุนายน 2540</p> <p>ประมาณ 2335 (สันนิษฐาน)</p>	<p>สืบจากวันวาน 2546: 59-61</p> <p>สืบจากวันวาน 2546: 73-77</p> <p>ลีนซัคเกร็ดเก่า 2547: 93</p> <p>ลีนซัคเกร็ดเก่า 2547: 115-116</p> <p>ลีนซัคเกร็ดเก่า 2547: 117-119</p> <p>เก็บตกกรุงสยาม 2538: 41-52</p>

ประเด็น ชีวิต ชาวบ้าน	ชื่อบทความ/หนังสือ	วัน/เดือน/ปี ที่เขียน	ชื่อหนังสือ/ปีที่รวมเล่ม/ หน้า (กรณีบทความ)
ด้าน การศึกษา (ต่อ)	<u>บทความ (ต่อ)</u>		
	7. หนูหล่อ และได้พี่แพะได้	ประมาณ 2535	เก็บตกกรุงเทพฯ 2538: 53-63
	8. ท่าน ฟ.ฮีแลร์	ประมาณ 2537	เก็บตกกรุงเทพฯ 2538: 101-106
	9. นายสุขเล่นว่า	23 - 24 มิถุนายน 2540	ลินซังเกร็ดเก่า 2547: 121-122
	<u>หนังสือ</u>		<u>ปีที่พิมพ์</u>
	1. แกะรอย ก.ไก่		2536
	2. แบบเรียนในดวงใจ		2546
ด้านการ ประกอบ อาชีพ	<u>บทความ</u>		
	1. "ชีวิตของพ่อเพลง แม่เพลง"	4 - 8 มิถุนายน 2523	ชีวิตไทย 2546: 48-89
	2. "ช่างซักรูปและร้านถ่ายรูปสมัยรัชกาลที่ 4"	สิงหาคม 2528	เล่าเรื่องถ่ายรูป 2538: 53-65
	3. "ช่างถ่ายรูปรุ่นแรกของเมืองไทย"	ประมาณ 2530	ถ่ายรูปเมืองไทยสมัยแรก 2533: 37 - 44
	4. "ร้านถ่ายรูปหลังสมัยรัชกาลที่ 5"	25 - 26 มกราคม 2543	ถนนสายอดีต 2 2547: 24-37
	5. "เจ้าของสตูดิโอลอยน้ำ"ช่างภาพรุ่นแรกของไทย"	19 มิถุนายน 2531	เล่าเรื่องถ่ายรูป 2538: 67-73

ประเด็น ชีวิต ชาวบ้าน	ชื่อบทความ/หนังสือ	วัน/เดือน/ปี ที่เขียน	ชื่อหนังสือ/ปีที่รวมเล่ม/ หน้า (กรณีบทความ)
ด้านการ ประกอบ อาชีพ (ต่อ)	<u>บทความ (ต่อ)</u> 6. “หัวละเฟื้อง” <u>หนังสือ</u> 1. โฆษณาไทยสมัยแรก 2. หุ่นเมืองไทย 3. หนังสือตะลุง-หนังใหญ่	16 พฤศจิกายน 2529	ประเพณี ชีวิตไทย 2534: 153-161 <u>ปีที่พิมพ์</u> 2535 2547 2532
ด้านความ เชื่อและ พิธีกรรม	<u>บทความ</u> 1. “จุก แกละ โกะะ เปีย” 2. “โกนจุก แกละที่วัดพิศุค เงิน” 3. “พิธีโกนจุก (อีกที)” 4. “แรกนาขวัญกับพิธีมงคล” 5. “เกร็ดสงกรานต์” 6. “โรงทานปีใหม่” 7. “ไหว้พระบาทกรุงธน กรุงเทพฯ”	9-12 พฤศจิกายน 2521 15 กุมภาพันธ์ 2522 24 กุมภาพันธ์ 2523 9 - 10 มีนาคม 2543 4 มีนาคม 2533 26 มีนาคม 2532 29 - 30 มกราคม 2533	ประเพณีชีวิตไทย, 2534: 12-41 ประเพณีชีวิตไทย, 2534: 42-55 ประเพณีชีวิตไทย, 2534: 78-87 ประเพณีวิถีไทย, 2547: 65-70 อยู่อย่างชาวสยาม 2537: 25-34 อยู่อย่างชาวสยาม 2537 : 17 - 24 ราษฎรบันเทิง 2541 : 57-76

ประเด็น ชีวิต ชาวบ้าน	ชื่อบทความ/หนังสือ	วัน/เดือน/ปี ที่เขียน	ชื่อหนังสือ/ปีที่รวมเล่ม/ หน้า (กรณีบทความ)
ด้านความ เชื่อและ พิธีกรรม	<u>บทความ (ต่อ)</u> 8. นายวรรณ บำรุงนารี 9. กว่าจะเป็นคนพื้นขาว 10. เที้ยวทุ่งหนาน้ำที่ โพธิ์ทอง 11. "หมากฝรั่งหรือจะสู้ หมากไทย เคี้ยวก็ได้ กลืนก็ได้"	31 กรกฎาคม 2536 2524 4 กันยายน 2529 22 พฤษภาคม 2541	อยู่อย่างชาวสยาม 2537: 99-116 อยู่อย่างชาวสยาม 2537: 35-46 ประเพณีชีวิตไทย 2534: 132-151 ถนนสายอดีต เล่ม 1 2547 : 40 - 42
ด้านการ พักผ่อน หย่อนใจ	<u>บทความ</u> 1. "เพลงสงกรานต์" 2. "เพลงสงขลา" 3. "งานภูเขาทอง" 4. "มหรสพสมัยรัชกาลที่ 5" 5. "เริงสงกรานต์" 6. "ลอยกระทงราษฎร์ เมื่อศตวรรษที่แล้ว" 7. "เกร็ดสงกรานต์"	24 มีนาคม 2534 14 กรกฎาคม 2520 11 พฤศจิกายน 2532 11 ตุลาคม 2527 7 กุมภาพันธ์ 2535 25 กันยายน 2533 4 มีนาคม 2533	ชีวิตไทย 2546: 179-191 ชีวิตไทย 2546: 201- 207 ราษฎรบันเทิง 2541: 117-134 ราษฎรบันเทิง 2541: 13-33 ราษฎรบันเทิง 2541: 45-56 ราษฎรบันเทิง 2541: 77-84 อยู่อย่างชาวสยาม 2537: 25-34

ประเด็น ชีวิต "ชาวบ้าน"	ชื่อบทความ/หนังสือ	วัน/เดือน/ปี ที่เขียน	ชื่อหนังสือ/ปีที่รวมเล่ม/ หน้า (กรณีบทความ)
	<u>หนังสือ</u> 1. เพลงนอกศตวรรษ 2. ของเล่นแสนรัก		<u>ปีที่พิมพ์</u> 2521 2539

ภาคผนวก ค
บทสัมภาษณ์

บทสัมภาษณ์

ประวัติชีวิตในวัยเด็ก

โตในร้านขายหนังสือที่ อ.ระโนด จ.สงขลา เกิด 2496 ชอบอ่าน อ่านแล้วก็อยากเขียน หนังสือตั้งแต่เด็ก พอมาเรียนต่อ มศ. 1 ที่โรงเรียนวชิราวุธ จังหวัดสงขลา ครูก็บอกว่าใครมีกล้องถ่ายรูป จะสอนวิธีใช้ให้ ที่นี้มีกล้องที่บ้าน พ่อซื้อเก็บไว้นานแล้ว ไม่ได้ใช้ เราก็เลยเอาไปให้ครูสอน เป็นกล้อง BOX ของโกดัก ก็ไม่มีอะไร สอนก็คือ ไปซื้อฟิล์ม 120 มา ใส่ในกล้องแบบนี้ หมุนแบบนี้ สอนง่ายมาก ก็ไปถ่ายรูปอำเภอระโนดที่ตัวเองเกิด เพราะรู้ว่าต่อไปจะต้องเปลี่ยน ก็ถ่ายตั้งแต่ปี 2511 มาเรื่อยๆ ต่อมาก็มาใช้ในหนังสือระโนดสังสรรค์ที่เราเป็นบรรณาธิการ ปี 2525 เรื่อยมา ก็ทำมาหลายเล่ม มาเรียนแล้ว ก็คิดว่าสนใจงานสารคดีมากขึ้น เพราะรู้สึกที่เราอ่านแล้วเราสงสัยตรงนั้น ตรงนี้ แล้วมันไม่มีช่องทางให้ค้นคว้าต่อ เมื่อก่อนนี้เขาเขียนกับแบบสบายๆ เล่าเรื่องแบบสบายๆ ไม่ค่อยบอกที่มาของข้อมูล อันนี้เป็นปัญหา เวลาเราอยากรู้รายละเอียดไม่รู้จะไปค้นอย่างไร จะติดต่อนักเขียน ก็ลำบาก ไม่มีโทรศัพท์ ไม่มีอะไรทั้งสิ้น แล้วอีกอย่างตอนมศ. 1 - 3 ได้อ่านหนังสือของอาจารย์ น. ณ ปากน้ำ ซึ่งเขียนถึงเรื่องการไปสำรวจวัด แล้วได้เห็นถึงการทำลายโบสถ์ วิหาร เจดีย์ จิตรกรรมฝาผนัง ก็รู้สึกเสียดาย พอมาเรียนรัฐศาสตร์ จุฬา 2515 เวลาว่างก็ไปสำรวจวัดต่างๆ ขณะเดียวกัน เราก็เป็นห่วงเรื่องอื่นที่ถูกละเลยด้วยนั่นคือ เรื่องการละเล่นพื้นบ้าน การร้องเพลงฉ่อย เพลงเรือ ลำตัด อะไรต่างๆ พวกนี้ พออยากรู้ว่าเขาร้องอย่างไร มันหาฟังไม่ได้ แผ่นเสียง เทป นี่หายากมาก แม้แต่การเล่น บางครั้งบางคราวที่สังคีตศาลา ก็ไม่รู้จะไปขอฟังที่ไหน ถ้าหากเขาเล่นไปตั้งแต่ 2497 เรื่อยมา ถามว่ากรมศิลปากร บันทึกหรือเปล่า บันทึก แต่ไม่ได้เอามาต่ออายุหรือเอามาเผยแพร่ เพราะฉะนั้นคนรุ่นเรานี้อยากจะฟังเพลงฉ่อยสักม้วนสองม้วน ลำบากมาก ไม่มีเลย นี่ก็เป็น 2 ปัญหาพร้อมกัน เพราะฉะนั้น ก็จะออกไปถ่ายรูปจิตรกรรมฝาผนังด้วย ถ่ายวัดวาอาราม ตามกำลังของเรา กล้องปัญญาอ่อน คือมันง่าย บางทีก็ยืมกล้องจากพี่บ้าง บางทีก็ยืมกล้องจริงจากเพื่อนฝูงพี่น้องในหอพักจุฬา ก็มาใช้บันทึก ดีบ้างไม่ดีบ้าง ตั้งแต่ 2516 เรื่อยมา กรณิเพลงพื้นบ้าน หรือการละเล่นแบบพื้นบ้าน ก็เก็บข้อมูล โดยเฉพาะเรื่องพ่อเพลงแม่เพลง มีเพลงฉ่อยมาเล่นที่ไทยคดีศึกษา เปิดครั้งแรกของอาจารย์ศีกฤทธิ์ ปราโมทย์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2515 แต่ผมไม่ได้ไปฟัง ก็มีเพื่อนคนหนึ่ง คุณรังสิต จงฉานสิทโธ ซึ่งเป็นเพื่อนที่เที่ยงด้วยกันในเวลาต่อมา อุตส่าห์ไปถือบปี่มาให้ ก็ได้รู้จักกัน เขาก็มาเยี่ยมที่หอพักจุฬา คือมีน้องเขารู้จักกับคุณรังสิต วงศ์กล้า ก็คุ้นเคยสนิท นี้ 30 กว่าปีแล้วก็ยังเที่ยงด้วยกัน นั่นเป็นสายเพลงพื้นบ้าน ต่อมาก็ออกไปสำรวจ ออกไปหาพ่อเพลงแม่เพลง ออกไปเดินสำรวจคลอง นั่งรถนั่งเรือไปดูตลาดเก่าอะไรต่างๆ เพราะฉะนั้นมันก็จะค่อยๆ เก็บมาเรื่อยๆ ปี 2518 ก็ออกเป็นหนังสือเล่มแรก คือ “เพลงยังไม่สิ้น

เสียง” ที่มีสัมภาษณ์นายหนังตะลุง จังหวัดสงขลา เพราะเราเกิดสงขลา เราก็อยากรู้ว่านายหนังรุ่นเก่า มีใครบ้าง เพราะเดิมเขาไม่ค่อยสนใจกัน เขาสนใจแค่หนังตะลุงเล่นอะไรบ้าง เล่นอย่างไร แต่ประวัติครูหนังรุ่นเก่า ไม่มีการตรวจสอบ เราก็เห็นว่าในบทไหว้ครูเอ่ยนามครูหนังไว้เยอะ ก็ออกไปสำรวจตามชื่อในบทไหว้ครู ซึ่งต่อมาก็มาเขียนในหนังสือหนังตะลุงหนังใหญ่ แต่ที่ยังไม่ได้เขียนก็มีเยอะแยะ สรุปว่าก็ออกมาเป็นหนังสือ “เพลงยังไม่สิ้นเสียง ปี 2518 แจกในงานปียมหาราช เป็นงานดนตรีไทย ต่อมาก็เขียน “เพลงนอกศตวรรษ” แล้วก็หนังสือเล่มอื่นๆ ก็มาจากการที่เราารู้สึกว่า ข้อมูลเหล่านี้มันกระปรองกระแพ่ง ขาดการชำระ การตรวจสอบ มันจึงต้องมานั่งอ่าน เพราะฉะนั้นผมเข้าห้องสมุดเยอะแยะ ทั้งห้องสมุดในรัฐศาสตร์ จุฬา หอสมุดกลาง จุฬาที่ปัจจุบันคือสถาบันวิทยบริการ มันก็มีห้องหนังสือหายากกรมพระจันทบุรี มีห้องเก็บหนังสือวัดเกาะ อยู่ชั้นบนของหอสมุดกลางสมัยก่อน มันก็จำกัด ห้องสมุดเสียงที่ทับแก้ว ก็มีเทปเยอะ แต่ยังไม่มียุคแผ่นบ้านอะไรมาขาย สรุปว่าทำไปตามกำลังก่อน แล้วก็สมัยนั้นหนังสือคิชาชาวบ้าน อ.กุหลาบ มัลลิกะมาส หนังสือของอ.สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบุลย์ เกี่ยวกับปักษีใต้ หนังสือของอ.ดร.กิ่งแก้ว อรรถาทร สมัยนั้นยุค 2510 วิชาคิชนเริ่มเป็นที่รู้จัก อย่าง 2513 อ.สุทธีวงศ์ อ.ภิญโญ จิตต์ธรรม ก็พาคณะนักศึกษาสงขลาสมัยนั้นยังเป็นมศว.เป็นวิทยาลัยครู ออกสำรวจเพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ในแถบ อ.ระโนด จ.สงขลา ผมเห็นตั้งแต่ 2513 พิมพ์โรงพิมพ์ที่สงขลาแหละ เราก็อ่านแล้วมันก็ชอบใจ มันก็ฝังอยู่ในตัวเรา โรงพิมพ์นี้ สมัย พ.ศ. 2513-14 ผมก็ไปพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ของโรงเรียนวรนารีเฉลิม โรงพิมพ์ของคุณวิจิตรแก้ว นพรัตน์ ไม่ทราบยังอยู่หรือเปล่า มันก็ผ่านตา ก็ชอบ ทำให้เรารู้สึกเป็นห่วง เสียใจทั้งนั้นเลย ถึงได้ออกเก็บข้อมูลเหล่านี้ ก็เรื่อยมา จนกระทั่งมาทำงานศูนย์สังคีตศิลป์ปี 2522 พร้อมกับเป็นลูกจ้างพิเศษทั้งสองแห่งที่สำนักพิมพ์เมืองโบราณด้วย ที่สำนักพิมพ์เมืองโบราณ ได้ติดตามอาจารย์ น. ณ ปากน้ำ ไปสำรวจตามที่ต่างๆ สักห้าครั้งสิบครั้ง

อาจารย์เริ่มเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านและศิลปินพื้นบ้านตั้งแต่เรียนมหาวิทยาลัย

ใช่ เก็บมาเรื่อย ตั้งแต่ 2516 - 2518 เป็นยุคที่เก็บข้อมูลเรื่องเพลงพื้นบ้านเยอะ หนังตะลุงก็ทำ แล้วในหอพักจุฬาก็มีเพื่อนหลายจังหวัด มีเพื่อนคนหนึ่งบอกว่า ที่บ้านเขาก็มีหนังตะลุง เราก็แปลกใจมาก คือแต่ก่อนคุณประเสริฐ พิจาณ โสภณ เคยเขียนชีวิตชาวบางกอก เขียนถึงหนังตะลุง แต่เราอ่านแล้วมันแปลกๆ มันไม่เหมือนกันหนังตะลุงปักษ์ใต้ทีเดียว แต่เขาไม่ได้ระบุว่าหนังตะลุงของที่ไหน แต่เรารู้ว่าสิ่งที่แกเขียนมันไม่เหมือนปักษ์ใต้นะ ต่อมาพอคุยกับเพื่อนที่มาจากจังหวัดเพชรบุรี เขาบอกว่าบ้านเขาก็มี เราถึงได้ความรู้กว้างออกมาว่าหนังตะลุงไม่ได้มีเฉพาะภาคใต้ เลยไปกับเพื่อนที่ท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ก็ไปดูหนังตะลุงเขาเล่น สนุกสนาน อีกรีกมาก ก็ทำให้ค่อยๆ เกิดความสงสัยขึ้น ว่าแล้วเพชรบุรี ไปฟังมาจากไหน ก็สืบกลับมาว่าเพชรบุรีก็ได้มาจาก

นายหนังปักยี่ได้ นายหนังพัทลุง มันมีการถ่ายทอดไปมา หนังสือที่กรุงเทพฯ ของครูพูน เรื่องนนท์ ได้มาจากไหน หนังสือเรื่องลอย เล่นสัญจร ขอข่าวสารกินว่างั้นเถอะ ก็มาเผยแพร่ด้วย ไปโพทัก จังหวัดราชบุรี ก็มีหนังสือเรื่องลอยไปเล่น ไปที่อยุธยา หลวงพ่อวัดกษัตรา ก็มีหนังสือเรื่องลอยไปเล่น แล้วก็ฝึกหัดถ่ายทอดขึ้นไปถึงอุทัยธานี คือเวลาเราไปไหนเราก็จะถาม ว่าเคยเห็นหนังสือเล่มนี้ หนังสือเรื่องไหน มาจากไหน สืบทอดอย่างไร ความรู้มันก็จะเกิดแตกออกไปมากมาย จนกระทั่งเรารู้ว่ามีหนังสืออีสาน เพราะเพื่อนอยู่บุรีรัมย์เขาบอกว่าหนังสือเขาเคยดู เรียกว่า หนังสือค้อหรือหนังสือประ โมทัย เพราะฉะนั้นความรู้พวกนี้ ต้องมาจากการที่เราอยากรู้ แล้วก็ ต้องสังเกต และรู้ด้วยว่าเคยมีคนเขียนเรื่องแบบนี้ ซึ่งนั่นก็ต้องมาจากการอ่าน แล้วที่เขาเขียนไว้ อาจจะไม่เหมือนกับที่เราได้มาฟังใหม่ มันก็จะเกิดข้อมูล ถึงได้บอกว่า **“นำเสนอข้อมูลใหม่ ตรวจสอบแก้ไขข้อมูลเก่า”** ก็มาจากเรื่องแบบนี้ สิ่งที่เขาเขียนแล้วไม่อ้างอิง เราก็จะบอกว่ารู้จากไหน มาชำระหมด อย่างหนังสือ “แรกมีในสยาม” ต้องบอกว่าสิ่งที่พูดยุๆ กันมา พูดยุๆ นี้ มาจากหนังสือเล่มนี้ หน้าตา หน้าปกหนังสือเป็นอย่างนี้ มีในห้องสมุดไหนบ้าง เพราะบางที่เป็นหนังสือหายาก เราถึงได้บอกหมด โดยเฉพาะบอกหน้า บอกรายละเอียดแบบนี้

เช่นเดียวกัน “บ้านพิพิธภัณฑ” สิ่งที่เราวางหลักเกณฑ์ไว้ตอนแรกสุดคือ มาแล้วถ่ายรูปได้ เพราะว่า พิพิธภัณฑของราชการหรือของที่ไหนมักจะห้ามถ่ายรูป ความรู้มันก็ไม่แตกตัว แล้วนำเบื้อที่สุดเลย การทำแบบนี้ ก็เลยจัดให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ดู ก็คือเรานั้นแหละที่เคยเห็นปัญหา แล้วที่เขียนๆ ที่อ้างอิงอะไรต่างๆ ก็เพราะเราเคยเห็นปัญหามาแล้ว ว่าเราไม่ชอบแบบนี้ แต่ก่อนอาจจะบรรยายรูปว่า รูปนี้คือรูปอะไร สมัยก่อนอาจจะบอกว่า “รถยนต์สมัยรัชกาลที่ 5” มันกว้างมาก แต่ถ้าอ่านแล้วรู้ว่า “นี่เป็นรูปรัชกาลที่ 5 อยู่บนรถยนต์ เป็นคนที่เท่าไรร่างจากซ้าย ภาพนี้ควรถ่ายช่วงเวลาไหน สังเกตจากอะไร หลักฐานเหตุยังงัย ภาพมาจากใคร” ก็จะช่วยให้หายข้องใจกันไปเลยทีเดียว ถึงต้องมีการชำระรูปรัชกาลที่ 5 เป็นเล่ม ชำระเรื่องแรกมีในสยาม เรื่องการถ่ายรูป อะไรสารพัด

การเป็นนักเขียนสารคดีที่ดีต้องรู้จักสังเกตและตั้งข้อสงสัย

โช่ สงสัย ทำไมกล่าวขัดแย้งกัน หนังสือ 2 เล่ม แล้วคำตอบที่ควรจะเป็นมันคืออะไร ตอบได้ไม่ได้ก็บอกมาเลย ถ้าเรายังตอบไม่ได้ ตอบได้เพียงบางส่วน เราก็บอกไปเลยว่าอีกส่วนหนึ่งยังตอบไม่ได้ แล้วต้องบอกต่อ ไม่ใช่เฉยนะ คือคนอ่านเขาจะ ได้รู้ไปเลยว่า รูปนี้ชำระได้แค่ไหน แต่อีกส่วนหนึ่งยังชำระไม่ได้ คนอื่นเขาจะ ได้รู้ว่ายังไม่รู้จริง ก็จะมีคนมาเติมความรู้ต่อ มันก็จะเป็นอย่างนี้ เช่น ผมอ่านเรื่องรถไฟ รูปถ่ายในหนังสือประชุมภาพเมืองไทย รถไฟกำลังวิ่งริมแม่น้ำสายหนึ่ง หรือคลองอะไรก็ไม่รู้ โปสเตอร์หน้ามาอย่างนี้ หน้าตาอย่างนี้ แต่อ่านไม่ออกว่าแถวบางยี่ขัน รถไฟ

สายบางบัวทองหรือเปล้า หรือว่าจะเป็นบางกอกน้อย ยังไม่แน่ใจ พอพิมพ์ไปแล้ว ก็มีคนที่สนใจเรื่องรถไฟเขารู้ เขาก็ส่งข้อความมาบอกว่า อันนี้ควรจะเป็นบางกอกน้อย เพราะเห็นอันนี้ เห็นอันนี้คือไม่ทำเฉยๆ ถ้าไม่รู้ ต้องบอกว่ายังไม่ทราบรายละเอียด ต้องดักไว้ให้หมด ไม่ได้ปิดบังใคร แล้วก็ที่ตอบไม่ได้ก็อีกเยอะแยะ

ต้นกำเนิดของบ้านพิพิธภัณฑ

ก็สะสมมาจากการที่เราไปพิพิธภัณฑไหน แล้วก็ห้ามถ่ายรูป แสนจะลำบาก อย่างเวลาเราทำเรื่องแรกมีในสยาม จะไปถ่ายรูปพิมพ์ติดเก่าในพิพิธภัณฑ ก็ห้ามถ่ายรูป จะทำเรื่องตุ๊กตาของเล่นก็ไม่มีให้ดู หรือมีก็น้อย แล้วก็ห้ามถ่ายรูป จะทำเรื่องพระปิ่นเกล้า หลักฐานก็ไม่รู้หายไปไหนหมด ห้องสมุดที่ท่านเคยเก็บไว้อย่างดีเลิศ จนป่านนี้หาได้สัก 5 – 10 เล่มเท่านั้น ถ้ามว่าห้องสมุดที่ดีที่สุดในประเทศไทยยุคนั้นคู่กับห้องสมุดรัชกาลที่ 4 หายไปไหนหมด จนป่านนี้ยังไม่มีคนมาชี้แจงเลย หนังสือหมอสุมิทรหายไปไหนหมด พอแตกตายไปแล้ว แล้วหนังสือของใครต่อใครที่เป็นนักสะสม หนังสือนายกุหลาบไปไหนหมด แล้วยิ่งมาเห็นปัญหา เราจะศึกษาเรื่องนี้ก็ไม่มีของให้ดู ศึกษาเรื่องน้ำมะเน็ด ก็ไม่มีน้ำมะเน็ดให้ดู ยิ่งมาเห็นปัญหา เราก็ต้องแก้ปัญหารัฐไม่สนใจเรื่องแบบนี้ เราก็ต้องหาทางอุดช่องว่าง ตอนผมไปเกอเธ่เดือนหนึ่ง ผมข้ามไปดูที่ฝรั่งเศสอาทิตย์หนึ่งด้วย ด้วยเงินส่วนตัว กลับมาแล้วก็เลยมาชวนเพื่อนๆ ตั้งกลุ่มเรียกว่า “สโมสรนักสะสม” ปลายปี 2530 ก็มีคุณ โคม อาจารย์สุกรี เจริญสุข คุณเจนภพ จบกระบวนวรรณ คุณพลาดิศย์ สิทธิรัชกิจ คุณมนัส พูนผล และอาจารย์วรรณฯ ถึงได้เริ่มว่า ถ้างั้นเราต้องมาเริ่มเคลื่อนไหวด้วยการจัดงานซะก่อน เพราะถ้าอยู่ๆ จะบอกให้เขามาสร้างพิพิธภัณฑกัน ไม่มีใครเขาเชื่อหรอก ทีนี้โชคดีว่าทำงานศูนย์สังคีตศิลป์ มีเวทีอยู่แล้ว มีพื้นที่สำหรับจัดนิทรรศการ เราก็อาศัยที่นั่นจัดนิทรรศการอวดของเล่น ไชลานเป็นครั้งที่ 1 วันศุกร์ที่ 8 มกราคม 2531 เป็นการ ไชลานความคิดเรื่องการจัดเก็บสิ่งของที่ไม่มีตามพิพิธภัณฑต่างๆ แล้วพอวันศุกร์ที่ 8 เมษายน ปีเดียวกัน เราจัดอวดของ 500 จำพวก ของสารพัดอย่าง ใครมีอะไรมาร่วมอวดกัน 5 วัน 10 วัน สื่อก็สนใจกันเยอะ คนก็มาดูกันเยอะ เลยทำให้เกิดความตื่นตัว ว่าของพวกนี้มันก็น่าเก็บเหมือนกันนะ นี่ก็น่าสนใจ นี่สนุกดี ของสงครามโลกสมัยญี่ปุ่น เขาเก็บเสื้อของคนญี่ปุ่นที่เคยมานอนบ้านเขาเป็นเพื่อนกัน กล้องส่องทางไกลเคยเป็นอย่างนี้ เราก็พลอยได้เห็น ไปด้วย คนไทยก็เป็นมิตรกับญี่ปุ่นด้วย เพราะว่าเราส่งสาร แพ้สงคราม อะไรอย่างนี้เนะ ก็ทำให้ได้เห็นเยอะเลย พอเสร็จก็คืนเขาไป แล้วหลังจากนั้นก็มียอดของอะไรต่างๆ อีกหลายครั้ง ทำให้ค่อยๆ เก็บ บางคนก็เอาขวดน้ำมะเน็ดมาให้ดู เป็นของชิ้นแรกๆ ที่เขาเริ่มมาบริจาค เดียวนี้ น้ำมะเน็ดเลยเป็นของหายาก และขายแพงเลย และเราก็ใช้ว่าจะไปแสวงหาอะไรมากมายนะ เราก็ไม่มีปัญญาไปตามหาหมดหรอก พวกนักสะสมต่างๆ ที่เขาสนุกสนานกันเรื่องนี้ เขาค้นคว้ากันไป

ใหญ่โต เรายังตามเขาไม่ทันเลย แต่เราเป็นจุดบอกว่าสิ่งเหล่านี้ มันน่าสนใจ ควรจะเกิดพิพิภรณ์ที่
 เก็บของชาวบ้านชาวเมือง เก็บของให้ครบทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช่เก็บเฉพาะยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น
 แต่ยุครัชกาลที่ 7 รัชกาลที่ 8 กลับไม่มีให้ดู มันก็เป็นอย่างนี้ละครับหลักๆ คือควรจะเก็บทุกยุค
 ไม่ใช่เก็บเฉพาะบ้านเชียงหรือเก็บเฉพาะอยุธยา ถึงได้บอกบ่อยๆ ว่าตอนนี้ใครเก็บเสื้อสายเดี่ยวแล้ว
 หรือยัง ถึงตอนนี้ยังไม่มีใครชำระเลยว่ามีทำไมเรียกว่า เสื้อสายเดี่ยว สายเดี่ยวควรจะหน้าตาอย่างไร
 รูปถ่ายก็ไม่มีให้มาดูเป็นจริงเป็นจัง เพราะว่าถ่ายๆ กันไปแล้วก็ไม่สนใจ เหมือนกับที่ผมเคยสงสัยว่า
 ผมโป่งหน้าตาอย่างไร ผมทรงโน้นทรงนี้ที่คนรุ่นเก่าเรียก ผมทรงดอกกระพุ่ม เห็นมัย เด็กก็ฟังไม่รู้
 เรื่อง ผมมหาดไทย ทำไมเรียกผมหลักแจว ทำไมเรียกผมรองทรง ต้องมาอธิบายกันเยาะเย้ย เพราะ
 ไม่หัดตั้งชื่อสังเกต แม้แต่เรื่องจับพายพายเรือ ยังไม่มีใครสนใจเลยนะ คาราวถึงได้พายเรือวนอยู่ใน
 อ่าง เกือบร้อยทั้งร้อย ขับรถเป็น แต่พายเรือไม่เป็น หนังสือเกี่ยวกับเรือ ก็ไม่เคยบอกเลยว่าจะจับ
 พายอย่างไร ไม่ตั้งชื่อสังเกต เกิดข้อผิดพลาดอย่างไร เกิดข้อผิดพลาดคือ ยกตัวอย่าง พอไปปั่นทหาร
 พายเรือที่ฐานอนุสาวรีย์พระนเรศวรที่อยุธยา เวลาไปภูเขาทอง ฝึพายจับพายผิดหมด คำว่ามือหงาย
 มือ มันต้องคว้า 2 มือ เขียนไปแล้วในหนังสือ ลงรูปให้เห็นหมดแล้ว ว่าร้อยทั้งร้อยคนยุคเก่า คว้า 2
 มือทั้งนั้น ไปดูฝึพายชลมารค เห็นชัดแจ้ว เรื่องเล็กเรื่องน้อย คนไทยไม่สนใจ เรื่องใหญ่ก็ไม่ได้
 สนใจ ถามว่าตอนนี้กบฏทักษิณ ที่ยิงกันแทบตายนี้ ถามว่ารัฐเริ่มเก็บแล้วหรือยัง M79 เอามาชี้แจง
 แล้ว เก็บไว้ที่ไหนต่อไป จะมีพิพิภรณ์ที่แสดงถึงความวิบัติพังพินาศของสังคมในเดือนพฤษภาคม
 2553 รองรับไว้แล้วหรือยัง รูปถ่ายมีแล้ว แต่สิ่งของ ไม้ลวกที่ไถทิ้ง เก็บไว้แล้วหรือยัง ยางที่ถูกเผา
 เอาไปทิ้งหมดแล้วหรือยัง ไม่ใช่เอาไปเผาไหม้แล้วแสดง ก็มันเก็บได้เลยนี้ ถึงได้บอกว่า “เก็บวันนี้
 พรุ่งนี้ก็เก่า” ทีนี้ผมนะไม่มีอำนาจที่จะไปเดินเก็บอย่างนี้ พอต่อไปจะจัดทำพิพิภรณ์การเมือง
 จะเอาของอะไรให้เด็กดูอีกละ ตึกรามบ้านช่องที่พังพินาศ เก็บไม่ได้ก็จริง แต่ว่ารูปถ่าย ก็ต้องถ่าย
 เพราะฉะนั้นต้องเก็บทั้งภาพและสิ่งของ

จริงๆ เรื่องพวกนี้อาจารย์ก็พูดมานาน รัฐหันมาสนใจบ้างไหม

ไม่มีใครสนใจ คือรัฐไทยมีเงินมาก แต่แจกไปกับเรื่องที่ไม่จำเป็นก็เยอะ คือคนไทยคิด
 ระยะสั้น ไม่คิดระยะยาว เพราะฉะนั้นการวางแผนระยะยาวไม่มี บางเรื่องไม่ใช่หน้าที่รัฐมนตรี
 รัฐมนตรีต้องวางแผน วางผังว่าบ้านนี้พิพิภรณ์ที่ยังไม่มี มันมีงบอยู่กองหนึ่ง ควรจะมาจัดตั้ง
 เตรียมการสำหรับอีก 50 ปี ข้างหน้า หอสมุดแห่งชาติมันเล็ก คุณไปสร้างตึกใหม่ในหอสมุดพื้นที่
 เท่าเดิม 13 ไร่ ตรงท่าวาสุกรี มันก็สูงปรี๊ด แล้วก็ป็นสลัมตึก ทำไมคุณไม่ดูงบมาซื้อที่ที่ฝั่งธนบุรี
 สักแปลงหนึ่ง แล้วก็สร้างห้องสมุดดีๆ ขึ้นมา สร้างโกดังขึ้นมา ไม่ต้องเหนื่อย นี่เป็นหน้าที่ผู้บริหาร
 ต้องสั่งว่าอันนี้ต้องทำ ต้องเตรียมการสำหรับ 30 ปีข้างหน้า หนังสือเกิดขึ้นทุกวัน ซีดีเกิดขึ้นทุกวัน

คุณต้องเตรียมหมดแล้ว แต่รัฐมนตรีไทยทำอะไรอยู่ คือจบเอาไปทำอะไรอยู่ ผมไม่ได้ว่าจะสร้างถนน รถรางก็สร้างไปเถอะ แต่ถ้ามีงบอยู่ 100 บาท คุณต้องจัดสรร ให้มีสวน มีพื้นที่สีเขียว สงบๆ คุณต้องมีห้องสมุดเป็นคลังเก็บต้นทุนความรู้ที่เป็นหนังสือเป็นเอกสาร คุณต้องมีพิพิธภัณฑ์สำหรับเก็บสิ่งของ หลักการนิดเดียวง่ายๆ เขาทำกันมาตั้งแต่สมัยอียิปต์ ไม่ต้องไปเรียนรู้อะไรใหม่เลย ไม่ต้องไปดูงานก็ทำได้

ก่อนที่จะมาอยู่ที่ศูนย์สังคีตกับเมืองโบราณ เคยอยู่หนังสือพิมพ์เจ้าพระยา

อันนั้นอันแรก คือไปเขียนสารคดีศิลปวัฒนธรรมอะไรพวกนี้ เช่น ไปดูการจัดงานมรดกอิสานที่มหาสารคาม ปลายปี 20 สมัยนั้น สมบัติ สิมหว่า ที่เขาเป็นหมอแคนเป่าแคนสนุกสนาน อายุ 13 เองนะ เก่งมาก เราประทับใจมาก ปัจจุบันเขาก็โด่งดัง อาจารย์รัฐช แกสตัน ก็ให้เขามาเป่าแคน ก็ยังจำเขาได้ เขียนถึงเขาตั้งแต่ยุคโน้น ไปอยู่นั้นจนกระทั่งปฏิวัติเดือนตุลาคม 2520 แล้วก็มาอยู่เศรษฐกิจการเมืองกับคุณสุจิตต์ วงษ์เทศ พักหนึ่ง หลังจากนั้นก็ไปอยู่บีอาร์กับคุณมกุฏ อรฤดี ปีกว่า แล้วก็ลาออกมาอยู่บ้าน มาเขียน “เพลงนอกศตวรรษ” “คนนอกศตวรรษ” แล้วก็เขียนหนังสือลงศิลปวัฒนธรรมด้วย หลังจากนั้นก็มาอยู่ศูนย์สังคีตศิลป์ เปิดวันศุกร์ที่ 13 เมษายน 2522 เริ่มรายการครั้งที่ 1 แต่พิธีเปิดเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 ผมไม่ได้ไป แต่คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ คุณพยงค์ คุชลาชัย คุณพินิจ พงษ์สวัสดิ์ เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ของธนาคาร เขาให้ผมไปช่วยงานตั้งแต่เริ่มต้น ครั้งที่ 1 เพราะเราอยู่กับพ่อเพลงแม่เพลง อยู่กับคนที่เล่นเรื่องพื้นบ้านมานาน เพราะฉะนั้น เราก็มีโอกาสไปติดต่อเชื้อเชิญให้มาแสดง แต่ก่อนทุกทีเลยมาก อยู่ต่างจังหวัดต้องโทรเลข ไม่รู้ว่าจะมาหรือไม่มา ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ยังโทรศัพท์ได้ สมัยก่อนใจเต้น ตุ่มๆ ต่อมๆ มาหรือเปล่านั้นไม่รู้ ทันทหรือเปล่านั้นไม่รู้ ก็มีหน้าที่จัดเชื้อเชิญ แล้วต่อมาก็จัดรายการบนเวที 23 ปี ตั้งแต่ปี 2522 ถึง 2544 ก็ลาออก

ศูนย์สังคีตเป็นเวทีที่ทำให้สามารถเก็บเสียงพ่อเพลงแม่เพลงได้มาก

ครับ มันมีเวที มีเครื่องบันทึกเสียงที่ดี ธรรมชาติเวลาเราไปใช้เทปบันทึกเสียงธรรมชาติอัด มันก็ไม่ชัดเจนอะไรมากมาย แต่พอมีศูนย์สังคีตศิลป์ เครื่องบันทึกเสียงราคาเป็นล้าน แล้วมีคนมาดูด้วย ดูทุกวันศุกร์ สนุกสนาน คนก็ชอบอยู่แล้ว เขามาดู คนเล่นก็มีกำลังใจจะเล่น อย่างครุหวังตะเซา เขาชอบที่สุด เวลาไปเล่นที่นั่น แยกบอกว่าชอบมาก คนตั้งใจมาฟัง ฟังแล้วก็สนุกสนาน ถ่ายรายการวิดีโอไปขายด้วย พร้อมกัน มันก็ได้บรรยากาศ ไม่ได้เล่นแห้งๆ เต็มแน่นด้วย กำลังดี 200 – 300 ที่นั่ง แล้วก็เป็นที่บันทึก เป็นที่ให้กำลังใจศิลปิน เด็กนักเรียนก็ได้มาเล่น อาจารย์เสรีก็มีแฟนเยอะ ก็มาดู รายการพื้นบ้าน ซึ่งปกติไม่ค่อยมีเวที อย่างน้อยเขาก็ได้มา แล้วก็ได้บันทึกเสียงเก็บไว้เป็นหลักฐานให้คนรุ่นหลังได้ฟังด้วยจริงๆ แล้ว ที่นั่นทำไมไม่ทันหรือ เพราะว่ามี 4 รายการ แล้ว

4 รายการยังย่อยออกมาอีก เป็นคนตรีไทยเด็ก อาจารย์เสรี สอนทนาวิชาการ และพื้นบ้านพื้นเมือง 4 ครั้งเอง 8 ชั่วโมง มันน้อย ถ้าคิดเทียบว่าศิลปินมีอีกเยอะแยะเลย ทำไม่ทันหรอก ที่นั่นทำรายการ มา 1000 กว่าครั้ง เพลงพื้นบ้านอาจจะประมาณ 300 กว่าครั้ง จะเรียกว่ามากก็ไม่มาก แต่ก็ยังดีกว่า ไม่ได้บันทึกและทำอะไรเลย ด้านเพลงพื้นบ้านนี่ก็ถือว่าเราก็พอใจมากพอสมควร เพราะอัดเสียงกัน ไปได้ เรียกว่าคนที่ได้รู้จักเพลงพื้นบ้าน โดยเฉพาะภาคกลาง จากที่ไม่รู้เลย ก็ได้รู้ และได้ฟังกันซัดๆ 47 เพลงพื้นบ้านภาคกลาง อย่างน้อยถ้าไม่ล้มหายตายจาก นี่มิให้ฟัง บางเพลงตายไปนานแล้ว ไม่สามารถหาคนร้องได้ ก็ไม่กี่เพลง สัก 5 – 10 เพลง ก็ถือว่าใช้ได้ ในกรณีศิลปินแขนงอื่นหรือนักวาดที่ถูกลืม นักวาดภาพปก ภาพประกอบ ภาพแบบเรียน ไม่มีใครสนใจหรอก ผมก็เชื่อเชิญ มิเพื่อนฝูงที่เป็นคนสนใจการ์ตูน สนใจภาพวาดครุฑ อะไรต่ออะไร ก็เชิญสายนักวาดมาขึ้นเวที มาสนทนา แล้วก็แขนงอื่นก็มีอีก ทำให้เราได้รับความรู้ อย่างแขนงภาพยนตร์ แขนงลูกทุ่ง อย่างนี้ นี่ถ้าสมัยก่อนมีเครื่องถ่ายรูปดีๆ มีเครื่องบันทึกภาพซัดๆ นะจะดีมาก สมัยก่อนเทคโนโลยียังไม่ดี กล้องวิดีโอยังไม่ดี เลยได้ภาพกระท่อนกระแท่น เวลาจัดงานก็ไปมาสะดวก เรื่องความเหนื่อย ไม่ต้องพูดถึง ผมทำได้หมด เรื่องแบกหาม ยกเก้าอี้ ตอกตะปู เดี่ยวนี้ปวดหลัง หมดสิทธิ์ ยกหนังสือ สักกองยังลำบากเลย เพราะตรากตรำมานาน แต่สนุก แล้วก็ทำงานหามรุ่งหามค่ำ ยุคแรกๆ อยู่ถึง สี่ทุ่มห้าทุ่ม ทำกันอยู่อย่างนี้ แต่มันพอกพูนความรู้ ทำให้เราก็ออใจ ความรู้ที่เราไม่เคยรู้เกิดขึ้น มหาศาล แล้วบังเอิญเราชอบเขียนอยู่แล้ว การที่ได้พบกับคนที่มีความรู้เยอะแยะ ทำให้มีเรื่องเขียน มากมาย ทั้งที่เราออกไปหาเองส่วนตัวของเราและที่เราได้เจอได้พูดคุยที่ศูนย์สังคีตศิลป์ อย่างจะค้น เรื่องกระต๊อกระหังเนี่ย เพลงอีแซวกี่เล่น ทำให้รู้ว่าแม่แต่แม่นากพระ โขนง ก็มีเล่นเป็นลิเก มีเล่น เป็นเพลงทรงเครื่อง ได้ฟังเรื่องเล่าแปลกๆ ฟังนิทานแปลกๆ ของคนเมืองเพชรบุรี ผู้หญิงคนหนึ่ง เป็นคนเก่ง คนถูกงูกัดมาying แกรักษาได้ เป็นหมอวิเศษ ปานนี้เรายังไม่เห็นหน้าตาคนพวกนี้เลยจริงๆ ถ้ามีเวลาควรจะไปสืบ เราได้ฟังจำอวดตลกๆ ที่เราเคยดูรายการล้อต๊อ แต่ล้อต๊อตายไป แล้ว อย่างน้อยยังทันบันทึกชูศรี มีสมมนต์ เลย ทองแถม เจียวแสงใส ก๊กเฮง เฉลิมศักดิ์ พุกกะณะสุต ผมเชิญมาเป็นประจำ ริมบับันทึกเรื่องจำอวด หลายแขนง ได้เยอะ ขอทาน เราตามหา เพลงขอทานมานานมาก ปี 2519 ผมไปเจอคนเล่นเพลงขอทานที่หน้าศาลากลาง ฉะเชิงเทรา งานลอยกระทง แต่บรรยากาศมันหนวกหูมาก แล้วเทปก็ไม่มี มีแต่กล่องไปตัว ถ่ายไว้ได้ 5 รูป เสียงนี้หมดสิทธิ์บันทึก เพราะไม่มีเทป ถึงมีก็บันทึกไม่ได้ ใช้กล่องและฟิล์มม้วนเดียวกัน ไปถ่ายที่ยวู่ง ที่อยุธยา ไปพายเรือเล่นตอนเช้า ตกน้ำลงไปทั้งกล่องเลย รูปวณิพกตกน้ำ ต้องให้คนมาช่วยงม น้ำหน้าหนาวกำลังเย็นเฉียบเลย จ้างนายฉัตร คนเมาเหล้า แก่ก็อุตส่าห์มาช่วยงมให้ ผมไปเที่ยววู่ง กับ ดร. จรัส สุวรรณมาลา รัฐศาสตร์ จุฬา สมัยนั้นอยู่หอพักด้วยกัน จรัสก็ชวนเที่ยว บ้านกรด บางปะอินเนี่ย นายฉัตรอุตส่าห์ดำน้ำลงไปงมขึ้นมาได้ โชคดีมากที่ฟิล์มยังไม่เสีย แต่ภาพจางไป

หน้อย ก็เลยได้มีภาพฉัพภ ซึ่งตามหาตัวไม่ได้อีกเลย หามาตั้งแต่ปี 2519 มาได้ป่าสาอาง เลิศถวิล ปี 2525 กว่าจะสืบได้ คือ อาจารย์อภัย นาคคง บ้านอยู่บางยี่ขัน เป็นคนโพหัก ราชบุรี ที่เคยเอาเพลง โพหักมาร้องเล่นที่ศูนย์สังคีตศิลป์ด้วย เราก็รู้จักนับถืออาจารย์ วันดีคืนดี ป่าสาอางไปเดินร้องเพลง อยู่หน้าบ้าน ถึงได้บอกข่าวมา แล้วเราก็ไปหาป่าสาอางกันที่คลองบางเขนใหม่ เทคโนโลยี พระจอมเกล้า นนทบุรี แล้วก็เชิญมาบันทึกเสียงที่ศูนย์สังคีตศิลป์ตั้งแต่ปี 2525 หลังจากนั้นก็ดูแล เชื้อเชิญ เวลาเกษาดเงินก็ช่วยไป กระทั่งมั่ง ก็ช่วยหาเงินซ่อม ช่วยกันอยู่ 15 ปี จนแก่ตายปี 2540 ชีวิตแสนสุขมาก ผมบันทึกไว้ไม่รู้กี่ครั้ง ถอดเทปแล้ว ยังไม่มีเวลาเขียนให้เป็นเล่ม ชีวิตพิสดาร ไม่น่าเชื่อ ตอนหลังตามไปดูบ้านที่แก่เคยอยู่ที่บาง ไทร แก่ไม่มีลูก เห็นซากดินที่แก่เคยปลูกกระถ่อม ก็สวยดี เพราะผมขึ้นไปสืบเรื่องราวแฉฉานเท บาง ไทร ได้ถือโอกาสไปดูบ้านเก่าแก่ด้วย เพราะ สมัยก่อนไปมาลำบาก เราก็ไม่รู้จะขึ้นไปอย่างไรบาง ไทร พอมีรถแล้ว ตอนหลังเที่ยวสนุก ก็ขับรถ ไปสำรวจกัน เจอบ้านแก่ เจอลูกหลานที่เคยดูแลแก่บ้าง ที่ไปสำรวจวัดสมัยก่อน เดินไปเถาะ นั่งรถเมล์ 25 สตางค์ หมาในสวนคุเป็นบ้าเลย นำกล้วย เดินไปคนเดียว เข้าสวน เข้าวร เข้าพงไป ไม่รู้ จะโดนหมากัดหรือเปล่า แล้วก็ถ่ายไป ก็ตามกำลัง คิดบ้างไม่คิดบ้าง

มีห้องบ้างมั๊ย

มันก็ลำบากหน้อย แต่ว่าเรายังมีเรือแรง ใจครับ ถ้าเดี๋ยวนี้ถือว่าเหนื่อย เหตุการณ์บ้านเมือง อย่างนี้ ผมไม่มีโอกาสไปบันทึกภาพเลย เพราะหมดแรง แต่ถ้าการสำรวจปกติตามวัดตามวา ไปเอง ได้ แต่ถ้าข้ามไปฝั่งกรุงเทพฯ แล้วมันเพลีย เหนื่อย หมดแรง แต่ก็ยังไปสำรวจทุ่ง สำรวจอะไรแถบ ฝั่งธน อยุธา แล้วก็มีกลุ่มเพื่อนที่เกี่ยวข้องกัน 3 – 4 คน คุณรังสิต ปองตันกล้า ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ ยังเกี่ยวข้องตลอด บางที่มีคุณพงษ์ศักดิ์ สีสด บก.เนชั่น รู้จักกันมาตั้งแต่วรรณศิลป์ จุฬา เขาวรรณศิลป์ รม ก็ยังเกี่ยวพันกันอยู่ พักหลังก็เกี่ยวข้องกันบ้าง แล้วเขาก็เปิดหน้าเนชั่น สุดสัปดาห์ให้เขียนอยู่ตั้ง 7 – 8 ปี ก็มีคอลัมน์ “คนนอกศตวรรษ” “คนนอกตำรา” ที่เขียนมา นั่นเป็นการเอาความรู้จากการสำรวจของตัวเองเขียนเผยแพร่ชำระออกไป

ความประทับใจเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนในวัยเด็กที่มีผลต่องานงานเขียนด้านแบบเรียน

คือเราอยู่กับแบบเรียนมาแต่เด็ก ผมชอบ แล้วก็ประทับใจภาพวาดและเรื่องที่คนรุ่นเก่าเขา เขียน โดยเฉพาะฟ. ฮีแลร์ นี่เห็นได้แต่เด็กเลย ครุฑศึกษา เริ่มออกปี 2453 ถวายเป็นหนังสืองานศพ รัชกาลที่ 5 แล้วภาพประกอบก็น่ารัก สวยมาก เป็นภาพวาดลายเส้น ฟ. ฮีแลร์ เป็นชาวฝรั่งเศส เรียน ภาษาไทยแตกฉาน สามารถจะเขียนโคลงกลอนอย่างคนไทยได้ ภาษาก็น่ารัก อ่านแล้วสนุก เพราะ ครุฑศึกษา มีนิทาน มีกลอน แล้วสอนใจต่างๆ เยอะแยะ ชอบมาก ก อากา ก อิกี้ ของนายฉันท

จำไวได้ กับหลวงครูณกิจวิฑูร หรือ นายชด เมนะ โปธิ นี้ก็ชอบ ป้าปะปู้ กู้จู้ เป็นสั้นๆ เล็กๆ เบาะๆ อันนี้ส่งผลให้เราชอบอ่านมาก แล้วเอาไปเขียนเป็นเรื่อง เช่น เรื่องเสือตัวนั้น ที่เขียนลงชัยพฤกษ์ ตั้งแต่ปี 2511 ตอน ป.7 ก็ได้รับอิทธิพลจากพวกนี้ ผมอ่านละครแห่งชาติ อ่านทอมซอว์เยอร์ พวกนี้มีส่วน อ่านไฟแดงอะไรพวกนี้ มันได้โอกาส กรณีแบบเรียนลูกสัตว์ต่างๆ อ่านแล้วเราซาบซึ่งประทับใจ เราร้องให้ เราอ่านนกนางเขนอย่างนี้ เด็กรุ่นนั้น อ่านแล้วร้องให้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งละเอียดอ่อน ซึ่งถ้าเด็กรุ่นปัจจุบัน ได้อ่านหนังสือดีๆ แบบนี้ เขาจะมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ต่ออะไรต่างๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ ที่นี้ของเราปัจจุบันมาเน้นเรื่องอื่นซะมาก วิชาอะไรต่างๆ มากขึ้น แต่ขาดการอ่านหนังสือที่ละเอียดละไม ให้ความรู้สึก ทั้งเรื่องความเมตตากรุณา ความรักชาติ อันนี้สำคัญมากเลย ไม่ได้ปลูกฝังกันแล้ว รักษาแต่ปากหมดแล้วเดี๋ยวนี้ รักษาแต่คว่ำร้องเพลงปลุกใจเท่านั้นเอง แต่ในเบื้องลึกเรากลืนหมดแล้ว ที่นี้คนรุ่นก่อน เรื่องกิติ รูปกิติ โศคตีมากที่มีนักวาดดีๆ มากในสมัยก่อน ยุค 2470-2490 ภาพดีทั้งนั้นเลย เพราะฉะนั้นมันก็ประทับใจฝังใจมาตั้งแต่เด็ก ผมมีหนังสือแบบเรียนของพวกพี่ๆ เขาจะเก็บใส่หลัง เขาไม่ได้โยนทิ้งนะ หนังสือแบบเรียนบางเล่ม สมัยสงครามโลกขาดแคลน พ่อผมวาดภาพแบบเรียนให้ลูกสาวคนโตอ่าน ไม่รู้แก่ไปลอกจากเล่มไหน วาดได้สวยงาม เขียนด้วยปากกาหมึกซึม วาดต้นไม้กล้วย วาดกล้วยหอม วาดอะไรต่างๆ วาดคนกำลังคนกะทิ สรุปว่า เป็นภาพที่สวยงาม ถึงได้เขียนหนังสือแบบเรียนในดวงใจ แล้วก็อยากให้มีคนแต่งแบบเรียนแบบนี้อีก แต่มันหายากนะ เพราะสำนวนก็ต่างกันไป คนยุคนี้อาจจะประทับใจมานิมานะ ไข่ม้อย ยุค 2520- 2530 ถามว่ารุ่นปัจจุบันประทับใจอะไรไม่รู้แล้ว เพราะไม่ได้ตามกัน รู้แต่ว่าแบบเรียนสมัยก่อนลงชื่อบ้าง ไม่ลงชื่อบ้าง คนวาด อันนี้เป็นการไม่ค่อยให้ใครคิดนักวาด เราก็เลยต้องเสียเวลามาชำระ ว่าใครวาด ลายเส้นควรจะเป็นของใคร เสียเวลาคนยุคหลังมาก แล้วลองคิดดูสิครับ ทำไมไม่ให้เกียรติเขา นี่ก็เป็นงานต้องชำระ ปกก็เช่นกัน จนปานนี้ก็ยังไม่เห็นเวลาพวกวิชาการพิมพ์หนังสือ ก็ยังไม่ค่อยสนใจเรื่องรูปประกอบ ไม่ยอมลงทุน ภาพถึงได้สวยงาม ไม่สวยงามเลยก็เยอะ วาดฝีมือเลอะเทอะก็เยอะ อันที่จริงแบบเรียนต้องพิมพ์ดีๆ ให้เด็กอ่านแล้วประทับใจ จะเก็บใช้รุ่นต่อไปก็ได้ ไม่ใช่พิมพ์ไม่เอาใจใส่เลยก็ไม่ได้

หนังสือบางเล่ม อย่างหุ่นเมืองไทย หลังจากพิมพ์เสร็จแล้ว ช่วงเวลาที่มันหายไป จนถึงปัจจุบัน มีการชำระเพิ่มบ้างหรือไม่

ไม่ค่อยได้ตามแล้ว เพราะมันเป็นเรื่องใหญ่ไปแล้ว แล้วอาจารย์จักรพันธ์ ไปขยอกฤต ก็เขียนไปละเอียดแล้วในกรณีส่วนหุ่นจักรพันธ์ อันนั้นเกินกำลังผมแล้ว เพราะบางอย่างต้องไปถ่ายรูปประกอบ มันลำบากแล้ว การ ไปขออนุญาต ทั้งๆ ที่ผมก็รู้จักอาจารย์จักรพันธ์ แต่เราก็หมดแรงเหมือนกันนะบางที มันทำหลายเรื่อง มันกว้าง แค่อุปปัฐูปในบ้านนี้ยังแยะเลย ห้องทำงานส่วนตัว

พื้นที่แคบ ทำให้การทำงานช้าลง หนังสือสุขขึ้น กว่าจะหยิบข้างล่างได้ มันก็เสียเวลาแล้ว บางทีไปชุกตรงไหนก็ไม่รู้ เพราะไม่มีที่ให้แผ่ ผมอยากได้โรงงานที่เป็นตึกกว้างๆ แผ่หนังสือได้เยอะๆ หยิบง่ายๆ มีชั้นหนังสือเยอะๆ มันก็ไม่สำเร็จ นี่ตึกนี้เป็นตึกส่วนตัว สร้างให้ของอยู่ แต่ผมก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์ชั้นล่างเลย เป็นพื้นที่ส่วนรวมหมดเลย ชั้นบนเก็บหนังสือได้หน่อยก็เต็มแล้ว ก็ยังไม่มีห้องสมุดในฝันที่ลงตัว ก็คงหมดสิทธิ์แล้วมั้ง หมดแรงแล้ว เราเห็นห้องทำงานของฝรั่ง เขากว้างใหญ่เหมือนโรงสีเลย แต่นักประดิษฐ์เขามีโรงงานใหญ่ ก็เหมือนศิลปินต้องมีแกลเลอรี แต่บ้านเรายังน้อย กว่าหาพื้นที่ได้ กว่าสร้างตึกได้ กัดฟันกันแทบตาย แต่ทำไมส่วนกลางจึงไม่สร้างห้องสมุดดีๆ ให้ไปค้นคว้า มีห้องทำงานสำหรับคนที่เขาอยากไปนั่งทำงาน นั่งวิจัย วิจัยฟรีก็ได้ แต่ว่ามีพื้นที่ให้หน่อย นี่เป็นเรื่องของรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมต้องคิด รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาฯ ต้องคิด คนอยากทำงานมีเยอะ แต่เขาขาดโอกาส ไม่มีคนไปเชิญหรือไปพบปะ ลองเขาจัดประชุมนะ แล้วมีเงินดำเนินการบ้าง ไม่ใช่ว่าเขาต้องควักเนื้อตลอดนี้ เขาก็ต้องกินต้องอยู่เหมือนกัน แต่ว่าให้เขาทำงานเหมือนอย่างเรามีเงินศิลปินแห่งชาติ แต่มีแค่ศิลปินใจ แล้วชาวนา คนทำสวน คนทำอาชีพต่างๆ ที่เขามีความรู้แล้ว เขาอยากถ่ายทอด แต่บางทีเขาอาจจะไม่มีที่ทาง อาจจะเชิญเขามาพูดอาทิตย์ละครั้งก็ได้ แต่เราไม่มีเวที เห็นมั๊ยครับ รายการวิทยุ คนฟังอาจจะแคบ แต่ทำได้ครับ ควรทำรายการโทรทัศน์ กว่าเพลงอีแซวจะไปร้อง ถามหน่อยเถอะว่าปีหนึ่งจะได้ออกกี่ครั้ง ไม่มี งั้นไม่ต้องไปคิดเลยว่าถ้าตัดจะได้ออกรายการทีวีเมื่อไหร่ ไม่มี ละครหาตรี ผมเห็นเพลงสดริงเต็มไปหมด คือเหมือนกับว่าเราจัดสรรพื้นที่ไม่ได้สัดส่วน คุณบอกว่าคุณรักชาติ อยากอนุรักษ์ ถามว่าคุณให้พื้นที่คนรุ่นเก่าบ้างหรือเปล่า ก็ไม่ได้ให้สิน แล้วคุณรักแบบไหน คุณแบ่งสรรงบประมาณยังไง เป็นเรื่องที่ต้องวิจารณ์กันเยอะแยะ แล้วจะให้เด็กรักชาติได้อย่างไร เด็กก็เป็นเกาหลี เป็นญี่ปุ่น เป็นฝรั่งหมด เพราะอะไร เพราะไม่มีวีรบุรุษ ไม่มีพื้นที่สำหรับนักประดิษฐ์เก่าๆ ให้อูเลย

อาจารย์คิดว่าตั้งแต่ 2520 เป็นต้นมา พอกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามา ก็เกิดกระแสท้องถิ่นนิยมมาด้านนี้ ผลงานของอาจารย์ที่ตีพิมพ์มันสอดคล้องกับสิ่งที่คนเขาต้องการ อาจารย์คิดว่ากรณีที่ชนชั้นกลางตอบรับงานของอาจารย์อย่างดีมาโดยตลอด เพราะคนเขาโหยหาอดีตด้วยไหม

มันก็มีส่วนครับ เพราะว่าเป็นสิ่งที่คนเขาขาดแคลนมานาน แล้วเราไปกระตุ้น ไปปลุก ไปเขียนให้เขาได้อ่านได้รู้ แต่ก็ไม่ได้ว่าจะมโหฬารถล่มทลาย เพราะงานหนังสือมีคนอ่าน 2,000 - 3,000 คน ก็ถือว่าเก่งแล้วจริงๆ ห้องสมุดมันก็ต้องมากกว่านั้น ต้องพิมพ์มากกว่านั้น แต่ไม่รู้ทำไมห้องสมุดอาจมีชื่อบ้าง ไม่ชื่อบ้าง ก็ไปเกณฑ์เขาไม่ได้

บางทีห้องสมุด ไปหาหนังสือไม่มี

มันก็ขึ้นกับเรื่องงบประมาณอีก ว่ารัฐไม่ได้จัดงบ ซื้อหนังสือได้เดียวเดี๋ยวก็หมด เขาก็ต้องแบ่งย่อยออกไป เป็นนิยาย เป็นเรื่องสั้น เป็นแบบเรียน เป็นหนังสือเด็ก หนังสือเด็กก็แพง มันสัมพันธ์กันไปหมดครับ

โครงการพิพิธภัณฑสถานเล็กๆ ตอนนี้

ยังเป็นที่นาอยู่ 2 ไร่ครึ่ง ที่จังหวัด นครชัยศรี ก็ไปขอให้คุณพิรพล นิยม หากคนออกแบบให้ออกแบบไปแล้ว วิจารณ์ไปแล้วครั้งหนึ่ง ก็ไม่รู้เรื่องเขาทำไปถึงไหนแล้ว เกรงใจเขาเหมือนกัน

ประวัติด้านครอบครัว

แต่งงานปี 2525 กับ อาจารย์วรรณ เวียงนนท์ คนกรุงเทพฯ อาจารย์วรรณ จบอักษรศาสตร์ จุฬา แล้วก็ไปต่อปริญญาโทที่มิชิแกน สหรัฐอเมริกา ปัจจุบันสอนด้านวรรณคดี อังกฤษและไทยศึกษา ที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน สอนตั้งแต่ยุค 2519 นานมาก เป็นคนขยันทำงาน ห้ามรุ่งห้ามค่ำ รู้จักกันมาในฐานะวรรณศิลป์จุฬาด้วยกัน เขาเป็นรุ่นพี่ผมปี สองปี ได้ออกงานสนามกันมาตลอด ตั้งแต่ยุค โนนแล้ว ก็มีสวนเกือบหนูนกันมาตลอด ช่วยเหลือช่วยคิดช่วยวิจารณ์ สมัยก่อนผมเขียนหนังสือ ก็ต้องให้เขาช่วยอ่านช่วยวิจารณ์ แล้วก็ถ้าเป็นเรื่องภาษาอังกฤษ ผมไม่ถนัด ก็ให้เขาช่วยแปลให้บ้าง จนมาก่อตั้งอะไรต่าง ๆ เขาก็มีส่วนเยอะมาก บ้านพิพิธภัณฑสถานี่ ของในคู่ต่างๆ เขาจะเป็นคนจัด เพราะผู้หญิงทำได้ดีกว่าผู้ชาย ผู้ชายไม่มีความละเอียดละไม หรือการจัดที่อดทน แต่ผู้หญิงนี่เขาอดทน เขาก็จะเป็นคนจัดเกือบทั้งนั้น คู่ต่างๆ ผมจัด เขาก็จะมารี้ออก เขารู้ว่าจังหวะมันควรจะเป็นยังไง การออกแบบ ก็ช่วยกันออกแบบ ชั้นห้องต่าง ๆ ผมมีหน้าที่จัดหาตู้ ซื้อตู้เข้ามา หาของเข้ามา ห้องทางนี้ ตึกหนึ่ง อันนี้ให้สถาปนิกเขาช่วยออกแบบ แล้วก็ให้ช่างช่วยกันห้องตามที่เราต้องการ ก็เร็วขึ้น เขาเป็นคนมีหัวช่าง ช่วยดูแลอะไรต่างๆ แล้วเขาก็เป็นแม่บ้าน เรื่องการศึกษาของลูกเขาเป็นคนดูแล เพราะฉะนั้น ก็สามารถทำอะไรได้สะดวก คล่องตัว อิศระ ก็มีมีส่วนช่วยเยอะมาก ก็มาเฝ้าที่บ้านพิพิธภัณฑสถานี่ทุกเสาร์อาทิตย์ เป็นคนร่วมคิดร่วมทำ มีอะไรก็ปรึกษาพูดคุยกันตลอด

ลูก 2 คน เป็นผู้หญิง คนแรก เกิดปี 2527 ชื่อ บันทึกลง ที่มาคือเราอยากให้มีการบันทึกทอง ชื่อแม่เพลงที่เรานับถือ ยายทองหล่อ ยายทองอยู่ ซึ่งเป็นคนที่ให้ความรู้เราเยอะมาก ก็ประทับใจ ชื่อเล่น ส้มจุก เป็นผลไม้ที่ผมคุ้นเคย เพราะเขาไว้จุก สมัยเป็นเด็กส้มจุกมีมากทางจังหวัดสงขลา บางทีเปิดในพจนานุกรมเก่าเรียก ส้มตรงกานู เปลือกหนา มีหัวจุกข้างบน เดี่ยวนี้ไม่ค่อยมี ตั้งชื่อให้สอดคล้อง ต้องคิดทั้งนั้นครับ เรื่องพวกนี้ จบโบราณคดี ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นคนออกแบบโปสการ์ดต่างๆ ออกแบบปกหนังสือ งานสิ่งพิมพ์ของเรา ร่วมกับเพื่อนร่วมรุ่นที่ใกล้ๆ กับเขา เขาเป็นคนที่มีความคิด พวกนี้เราคิดไม่เป็น เขาจะเป็นคนคิด คิดนั่นคิดนี่ ตกแต่งร้าน คนที่ 2 เกิด 2530 ชื่อทศทอง ก็คือ ทศเทียมทอง ชื่อเล่น สัมจิต สัมจิตเป็นผลไม้ลูกเล็กๆ เรียนวรรณกรรมเยาวชน ที่ประสานมิตร เพิ่งจบ ทำงานที่เอ็กซอน หัวถนนสาทร ตอนนี้สัมจุกกำลังออกแบบเว็บไซต์ใหม่ เว็บไซต์เก่า มหาวิทยาลัยสยามเขาช่วย แต่ไม่ค่อยดี

ก็เป็นความเสียหายของครอบครัวที่มาช่วยกัน แล้วบ้านพิพิธภัณฑน์นี้ไม่ใช่บ้านส่วนตัวผม เป็นบ้านส่วนรวม ที่ดินมาจากการบริจาค ตึกมาจากเงินบริจาค ของมาจากการบริจาค แรงงานจากกรรมการที่มาช่วยกัน โดยไม่มีเงินเดือน เป็นงานที่ต้องเสียสละทั้งเวลา กำลังกายและกำลังใจ

ในประเด็นงานเขียนทั้งหมด อาจารย์ให้ความสำคัญกับเรื่องใดเป็นพิเศษ

เป็นช่วงๆ เช่นเรื่องเพลงพื้นบ้าน ก็ชำระไปในเพลงนอกศตวรรษ ในสารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ประวัติหนังสืองานศพแม่บัวผัน ในเทพ ในรายการต่างๆ ก็ทำกันไปเยอะแล้ว

ส่วนเรื่องประวัติการถ่ายรูป ก็ทำมาตั้งแต่ยุค 2521 ที่ไปเห็นภาพเก่าในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และบ้านเราก็มีภาพเก่าของระ โนด ผมไปเป็นบรรณาธิการของระ โนดสังสรรค์ ผมก็พยายามใส่ภาพเข้าไปเยอะๆ เป็นบรรณาธิการอยู่ 4 - 5 ปี มาเป็นบรรณาธิการให้หนังสืองานมหาชีวิต โรงเรียนเก่าของเรา 4 ครั้ง ก็ทำสมุดภาพไป 3 - 4 เล่ม

ต่อมาก็มาเคลื่อนไหวเรื่องพิพิธภัณฑน์ เรื่องการสะสมตั้งแต่ยุค 2530 งานพิพิธภัณฑน์ก็ยังคงต่อเนื่องผูกพันมาปัจจุบัน ปัจจุบันก็ยังเน้นอยู่ งานตลาดเล็กๆ นี่คือนานที่ต้องทำอีกเยอะมาก ที่จิวราย มีที่ดินแล้ว ก็ยังต้องทำยังไงให้มันเกิดเป็น โครงการที่ชัดเจนขึ้น เป็นพิพิธภัณฑน์นะครับ แต่ตั้งชื่อว่า ตลาดเล็กๆ ต้องค่อยๆ ไป กว่าจะสร้างเสร็จ เราทำงานแบบไม่มีตั้ง เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องของส่วนรวมต้องช่วยกันด้วย อย่าคิดว่าเราทำเพื่อความสนุกของเราคนเดียว ไม่ใช่ คือครอบครัวต้องมีที่ไปพักผ่อน แล้วการเป็นพิพิธภัณฑน์ไม่ใช่จะต้องให้เฉพาะความรู้ เขามาแล้วเขาสบายใจ ถือว่าสำเร็จแล้ว บางคนอาจคิดว่าพิพิธภัณฑน์เน้นความรู้อย่างเดียว ไม่ใช่ ถ้าเขามาแล้วเพลิดเพลิน มาแล้วสบายใจ มานั่งพัก ได้อยู่กับธรรมชาติบ้าง ผมว่ามันเป็นการให้เขาได้สัมผัสสิ่งที่ดีเข้าไปในจิตใจนะครับ ต้องมีต้นไม้ ต้องมีน้ำ ต้องมีคลอง มีบรรยากาศเก่า มีเรื่องเก่าๆ ที่ดีๆ หรือว่าชั่วร้าย ก็ให้เขาดูซะ แต่มันขึ้นกับพื้นที่ ถ้าพื้นที่เรามีความสามารถซื้อได้แค่ 2 ไร่ครึ่ง มันก็ทำได้แค่นี้ ไม่รู้ต้องหาเงินอีกเท่าไร เพราะฉะนั้นคนที่รวยแล้ว เขาสามารถทำบุญด้วยการให้ความรู้ จะได้นุญมาก

หากมีผู้อยากมีส่วนร่วมทำให้โครงการพิพิธภัณฑสถานเล็กๆ เกิดขึ้นเร็วๆ

ช่วยบอกต่อ คนที่เก่งเรื่องเทคโนโลยีก็ช่วยหน่อย รู้จักพ่อค้าวัสดุก่อสร้างนี้สำคัญมาก อธิษฐานคืนทรายไม่เหลืออะไรต่างๆ ช่วยได้มาช่วยทีละอะ ช่วยบอกด้วย เสาสัก 20 ต้นก็เอา ให้สร้าง ตึกขึ้นมาให้ได้ ไม่ได้หวังแค่ตัวเงิน หายาก เหมือนทอดผ้าป่าเป็นวัสดุ แต่ต้องมีคนจัดการด้วย พอเสร็จแล้ว เป็นห้างร้านเก่า จะมาเป็นสปอนเซอร์บำรุงแต่ละห้องก็มาเลย หรือจะบำรุงตั้งแต่ ตอนนี้ก็ได้อ แต่เราขาดคนทำเอกสาร คนทำโครงการ เป็นงานที่ผมเขียนจนเหนื่อย สมัยก่อนเขียน จำว เขียนโฆษณา เขียนลงทะเบียนของ จนถึงทุกวันนี้ของก็สั้น ไม่มีเวลาลงทะเบียน อย่างเวลาคน จะให้ไปรับของ บางทีก็ลำบาก เราไม่มีรถบรรทุก มันต้องไปเอง แล้วบางทีกะทันหัน ไม่รู้จะไหว วนใคร เพราะฉะนั้นบางงานมันเลยซ้ำ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวยุพา ไร่กิจจา
วัน เดือน ปีเกิด	3 กรกฎาคม 2514
สถานที่เกิด	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2535
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่ง	ผู้จัดการ

